

שער עשרים

האלף השביעי

פרק תשעים וארבעה

האלף השביעי: חזרת ספירת מלכות אל ספירת בינה, העולם הבא

בפרקים הקודמים הבאנו את דברי הגר"א על מהלכם של ששת אלפי שנה, ועתה נביא את דבריו על האלף השביעי ועל העולם הבא. בהרצאת מהלך האצילות מבחין הגר"א בין מיתה ותיקון של שש הספירות ובין התבטלות והתבסמות של ספירת מלכות, כמובא לעיל סעיפים קל-קלא. ההבחנה הזאת קיימת גם במשך ימות עולם – שש הספירות תגענה אל שלמותן בסוף האלף השישי, כמובא בחמשת הפרקים הקודמים, ואילו ספירת מלכות תגיע אל שלמותה באלף השביעי, כפי שנבאר עתה. הגר"א מלמד כי באלף השביעי תתבטל ספירת מלכות ותחזור אל שורשה בספירת בינה. העולם הבא הוא כינויה של ספירת בינה, וחזרתה של ספירת מלכות אל ספירת בינה משמעה הופעת העולם הבא. אז ישבו צדיקים ועטרותיהם בראשיהם, ואז יתקיים הפסוק 'ונשגב ה' לבדו'.

[שלד] האלף השביעי: חורבן העולם, חזרת מלכות אל שורשה בבינה

הגר"א מלמד כי באלף השביעי יחרב העולם הזה ותתבטל ספירת מלכות, 'לא יתקיים העולם עד שיתחרב באלף השביעי, שהוא בסוד וארעא אתבטלת' [תריב], 'ואח"כ באלף הז' אתחרב כלא... והוא בסוד ארעא אתבטלת' [תריג]. המשפט 'והוא בסוד שבת' [תריג] התבאר לעיל סעיף שב.

[תריב] ביאור ספרא דצניעותא, דף י ע"ב

= פסקה זו היא המשכה של פסקה תקצט

= פסקה זו היא חלק מפסקה תרכו

א אבל לא יתקיים העולם עד שיתחרב באלף השביעי,

ב שהוא בסוד וארעא אתבטלת, כמ"ש למטה.

פסקה תריג מבארת את ספרא דצניעותא, דף ט ע"א: שתא אלפי שנין תליין בשתא קדמאי.

ביאור ספרא דצניעותא, דף ט ע"ב | תריג |

- א שתא אלפי שנין תליין בשתא קדמאי.
- ב ר"ל ששת אלפים שנה שהעולם עומד, והשביעי חרב, הוא נגד עולם התהו.
- ג שמלכין קדמאין מיתו, והן ו"ק, שמלכו כל א', ואח"כ מת,
- ד כן ו' אלפים שנה מתנהג בו"ק...
- ה ואח"כ באלף הז' אתחרב כלא, כמ"ש למטה,
- ו והוא בסוד ארעא אתבטלת,
- ז והוא בסוד שבת, כמ"ש למטה.
- ח ועיי בתז"ח דף פ"ט ע"ג, והאי איהו דקב"ה אחזי, דכל עלמא שתא אלפי שנין וחד חרוב, ואחזי דבכל אלף קדמאה שולטנותיה חסד, ואלף תניינא שולטנותיה גבורה, דריס בתריין דרגין וחסידיס באלף תליתאה כו', ע"ש כל המאמר.

הוסיף הגר"א כי התבטלותה של ספירת מלכות באלף השביעי משמעה – חזרה ושיבה אל שורשה ספירת בינה, זמלכות תליא בבינה, וחוזרת אל שרשה |תריד|, זאח"כ באלף השביעי יחזרו כלם לאמם, ואתבטלת ארעא, שתשוב לאמה |תרטו|.

ביאור ספרא דצניעותא, דף יא ע"א | תריד |

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה תרכג
- = פסקה זו היא חלק מפסקה תקסב
- א והענין כי שית אלפי שנין הן ששת ימים,
- ב שמתנהג בו"ק.
- ג וז' הוא מלכות,
- ד ומלכות תליא בבינה,
- ה וחוזרת אל שרשה.

ביאור ספרא דצניעותא, דף יא ע"א | תרטו |

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה תקצז
- = פסקה זו היא חלק מפסקה תקסג
- א ואח"כ באלף השביעי יחזרו כלם לאמם,
- ב ואתבטלת ארעא, שתשוב לאמה.

שתי משמעויות אפוא להתבטלותה של ספירת מלכות – האחת, ספירת מלכות התבטלה ולא באה לכלל הוויה, כמובא לעיל סעיף ריד. כך אירע בעת מיתתם של המלכים, מלכות נתבטלה, שלא מלכה כלל, ותיכף נתבטלה |שעז|, זארעא אתבטלת, היא לא מלכה כלל, דל"ל מגרמא כלום אלא מה שמקבלת מבעלה. לפיכך כאן, שמלכים דו"ק מתו, היא לא באה לכלל הוויה |שעח|.

השנייה, ספירת מלכות שבה וחוזרת אל שורשה בספירת בינה. כך יארע באלף השביעי, זמלכות תליא בבינה, וחוזרת אל שרשה' [תריז], זאח"כ באלף השביעי יחזרו כלם לאמם, ואתבטלת ארעא, שתשוב לאמה' [תרטז].

[שלה] האלף השביעי: חזרת מלכות אל שורשה בבינה, העולם הזה והעולם הבא

הגר"א קובע כלל, 'כל עולם הוא בנוקבא' [תרטז], וממנו הוא מסיק כי העולם הזה והעולם הבא הם ספירות מלכות ובינה, זאמר בעלמא עלאה, שהוא בינה, שכל עולם הוא בנוקבא... והן שני עולמות, בינה ומלכות, עה"ז ועה"ב, כמ"ש מן העולם ועד העולם כידוע, ומלכות נקראת עלמא תתאה, ובינה עלמא עלאה' [תרטז].

העולם הבא הוא כינויה של ספירת בינה, כפי שכתב ר' יוסף ג'קטילה, וכן מקובלים נוספים, זודע כי יש זמן שעתיד להיות, שהצדיקים יתעלו עד שיתאחזו בספירת הבינה שהיא סוד העולם הבא, ואז יצאו לחירות ויהיו נגאלין מכל מיני משחית ומכל מיני פורעניות... ונקראת יובל לפי שבה יוצאין משיעבוד לגאולה, ומאבל ליום טוב, ומאפילה לאור גדול' (שערי אורה, שער שמיני, דף פה ע"ב).

מכאן עולה המסקנה כי התבטלותה של ספירת מלכות, חורבן העולם הזה וחזרת ספירת מלכות אל ספירת בינה – כל אלה משמעם הופעת העולם הבא, זעה"ב הוא בסוד עטרה שחוזרת לבינה, והיא אשת חיל עטרת בעלה, אז ובינה שלטא, וכלם חוזרים לבינה לבטן אמם' [תריז], זיהוא סוד חורבן העוה"ז, שמתנהג ע"י בינה, עלמא עלאה' [תריז].

מכאן עולה המסקנה כי באלף השביעי – בעת שספירת מלכות חוזרת לספירת בינה, היא העולם הבא – הצדיקים ישבו, עטרותיהם בראשיהם וייהנו מזיו השכינה, זעה"ב הוא בסוד עטרה שחוזרת לבינה, והיא אשת חיל עטרת בעלה' [תריז], זאבל העה"ב... ששבה אל אמה, ואז צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן, עטרת בעלה' [תריח].

הביטויים, זבינה שלטא' [תריז], זשליטת יום השביעי' [תרכ], זשליטת ארעא' [תג], נמצאים רק בכתבי הגר"א, ולא מצאנו להם מקור בכתבי כלל המקובלים.

פסקה תרטז מפרשת את ספרא דצניעותא, דף יט ע"ב: בזמנא דמטא ירחא שביעאה משתכחי ירחי אלין תליסר בעלמא עלאה.

[תרטז] ביאור ספרא דצניעותא, דף יט ע"ד

- א ואמר בעלמא עלאה.
- ב שהוא בינה,
- ג שכל עולם הוא בנוקבא, כידוע בסוד צדיק יסוד עולם (משלי י'),
- ד והן שני עולמות, בינה ומלכות,
- ה עה"ז ועה"ב, כמ"ש מן העולם ועד העולם כידוע,
- ו ומלכות נקראת עלמא תתאה, ובינה עלמא עלאה,
- ז והוא ידוע בהרבה מקומות בזוהר ותיקונים.

| תריז | ביאור ספרא דצניעותא, דף יא ע"א

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה תקסב
- א ועה"ב הוא בסוד עטרה שחוזרת לבינה,
- ב והיא אשת חיל עטרת בעלה,
- ג אז ובינה שלטא,
- ד וכלם חוזרים לבינה לבטן אמם.
- ה והוא סוד חורבן העוה"ז,
- ו שמתנהג ע"י בינה,
- ז עלמא עלאה.

| תריח | ביאור ספרא דצניעותא, דף יא ע"א

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה תקצו
- = פסקה זו היא חלק מפסקה תקסג
- א ואח"כ באלף השביעי יחזרו כלם לאמם...
- ב אבל העה"ב...
- ג ששבה אל אמה,
- ד ואז צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן (ברכות י"ז א'),
- ה עטרת בעלה,
- ו ואז אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פ"ו כו'.
- ז כמו ביה"כ, דרגא דבינה, כמ"ש בתיקונים,
- ח שאז היא בסוד תגא, עטרה בראש,
- ט וכל המשתמש בתגא חלף, שאין שימוש כשמלכות בראש בעלה,
- י ואין נשמות חדשות, לכן אין בו אכילה כו'.
- = המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה תרכ

פסקה תריח מסתיימת במשפט כי בעולם הבא אין נשמות חדשות, 'אבל העה"ב, דוגמת יה"כ, ששבה אל אמה... ואז אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פ"ו כו'... ואין נשמות חדשות, לכן אין בו אכילה כו'". משפט זה יובן על פי דברי הגר"א, שהובאו לעיל סעיף רכו, כי ספירת מלכות מתבטלת ומתבסמת, אבל אינה מאירה באורות חדשים, 'שהיא אין לה אורות חדשים להיות בכלל התיקון, רק אותן אשר יצאו מן הקליפות' |תו|. גם פסקה תריט מלמדת כי באלף השביעי לא יבראו נשמות, 'אבל אלף השביעי, מלכות לא חשיב, שבו לא נבראו נשמות, רק יצאו כלם ונבררו מהקליפות'.

| תריט | ביאור ספרא דצניעותא, דף יא ע"ב

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה ת

- א אבל אלף השביעי, מלכות, לא חשיב,
 ב שבו לא נבראו נשמות,
 ג רק יצאו כלם ונבררו מהקליפות.
 ד וז"ש לעיל, והארץ תניינא לאו ממניינא, ומהיזא דאתלטיא נפקא.
 ה וכל הנשמות של ששת אלפים שנה יתחדשו ויצאו אל העדה"ז כבראשונה.
 = המשכה של הפסקה נמצא בפסקה תט

מקור לדבריו אלה של הגר"א מצאנו בדברי ר' יהודה חייט.

והנה באלף השביעי שזכרנו אין שם תולדות... והנה לפי זאת הכונה, באלף הששי יבא משיח אחר כלות הנשמו' מהגוף, ויחיו המתים, ובאלף השביעי תתפסק השפעת הנשמות, ואין נשמות חדשות בעולם כל האלף ההוא. כי תתעלה מדת השבת לקבל הנשמות טהורות חדשות, ולאחר קבלתה תשפיעם למטה בטהרה ובקדושה, וכל אלו יהיו בכלל ימי המשיח עד גמול העולם הבא, שהוא היובל. ועל שנת היובל רמז הכתוב ליי' הארץ ומלואה, בשוב העליוני והתחתונים ליסודם, ונשגב יי' לבדו ביום ההוא (מנחת יהודה על מערכת האלקות, דפים קפח ע"ב - קפט ע"א).

[שלו] האלף השביעי: ספירת בינה שולטת, ונשגב ה' לבדו

בסעיפים הקודמים למדנו כי באלף השביעי חוזרת ספירת מלכות אל שורשה בספירת בינה, ואז שולטת ספירת בינה. בפסקאות הבאות מוסיף הגר"א כי הפסוק 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' מתקיים באלף השביעי, יום שכולו שבת, שבו שולטת ספירת בינה לבדה. 'כמ"ש לקמן ונשגב ה' לבדו, ר"ל בינה לבד, ביום ההוא, שהוא יום השביעי, יום שכלו שבת כו', וכל שלמטה ממנה אתחריב כנ"ל. והוא כל זמן שליטת יום השביעי, שהוא מלכות שחוזרת לשרשה' |תרכ|, 'שרומז לאלף השביעי שהוא דרגא דמלכות, ואז יעלה מלכות ביובל, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' |תרכא|.

| תרכ | ביאור ספרא דצניעותא, דף יא ע"א

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה תקסג
 א וז"ס וארעא אתבטלה,
 ב ונשאר בינה בלבד,
 ג שכלם בקרבה נעלמים.
 ד וז"ש דאתתקף בלחודוהי.
 ה כמ"ש לקמן (בסוף הס"ד), ונשגב ה' לבדו (ישעיה ב'),
 ו ר"ל בינה לבד,
 ז ביום ההוא, שהוא יום השביעי, יום שכלו שבת כו',
 ח וכל שלמטה ממנה אתחריב כנ"ל.
 ט והוא כל זמן שליטת יום השביעי,

פרק צה האלף השביעי: חזרת ספירת מלכות אל ספירת בינה, העולם הבא

י שהוא מלכות שחוזרת לשרשה.
= המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה שפב

פסקה תרכא מבארת את ספרא דצניעותא, דפים לו ע"ב - לו ע"א: קרן ביובלא אתעטר עשיראה באימא כו', וכלא תייבין לאתרייהו... וע"ד כתיב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא.

י | תרכא | ביאור ספרא דצניעותא, דפים לו ע"ד - לו ע"ב

- = חלק מפסקה זו נמצא גם בפסקה תקסד
- א קרן ביובלא אתעטר כו' עד סוף הפרק.
- ב ר"ל לכן נאמר בקרן היובל, שקרן אתעטר ביובל.
- ג ולכן זכה משה לקרן, שזכה לבינה, דרגא דמשה, כידוע בהרבה מקומות.
- ד ואמר קרן דנטיל קרן ורוח לאתבא רוחיה ליה,
- ה ר"ל שרומז לאלף השביעי, שהוא דרגא דמלכות,
- ו ואז יעלה מלכות ביובל,
- ז ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, כמש"ל פ"א.
- ח וכ"ה ביה"כ.
- ט וזהו במשך היובל המה יעלו בהר, והוא היה ביה"כ, ורומז לעתיד...
- י וז"ש וע"ד כתיב ונשגב כו', והוא רומז ג"כ לעתיד,
- יא ולא ישאר אלא הצדיקים,
- יב ונפש הבהמית שלהן, שזככו אותן לקדושה.

הגר"א מפרש כי מילת 'לבדו' משמעה – 'ונשאר בינה בלבד... ר"ל בינה לבד... שהוא מלכות שחוזרת לשרשה' | תרכא | מקור לדברי הגר"א מצאנו בדברי ר' יהודה חייט.

עד גמול העולם הבא, שהוא היובל, ועל שנת היובל רמז הכתוב ליי הארץ ומלואה, בשוב העליוני והתחתונים ליסודם, ונשגב יי לבדו ביום ההוא (מנחת יהודה על מערכת האלקות, דף קפט ע"א).

פירושו של הגר"א לפסוק 'ונשגב ה' לבדו' שונה מפירושו של רמח"ל לפסוק זה. הוא פירש כי מילת 'לבדו' משמעה – הייחוד יתגלה, ואז יחזור הרע אל הטוב, וה' ישלוט לבדו.

זהו שלמות הבריאה לפי הכוונה בה – לגלות היחוד העליון ב"ה. אך שבתחלה היו שורש לרע, שהיה רע ממש. וצריך שזה הרע שיחזור לטוב על ידי תיקוני בני האדם, והוא עצמו יהיה לכבודו של מלך, שזכו על ידו בני האדם... וכשכבר ניתקן וחזר לטוב – חוזרים הדברים כבראשונה... ואז נשארים הלבושים שורש לרע שהיה כבר, וניתקן, והחזר לטוב, ונקרא שהשלים אז א"ס ב"ה את מעשיו, ונשגב לבדו בייחודו (קל"ח פתחי חכמה, פתח מט).

ונשגב לבדו ביחודו, הוא סוד ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. דהיינו שעד עתה הנה לא רצה לפעול כמו אדון יחיד, אלא כמו גבור בעל כח... אח"כ הדבר הולך בדרך אחר, שהרי הא"ס ב"ה פועל בדרך יחוד שליטתו כמו אדון יחיד ממש... אלא הוא לבדו פועל בכחו וברצונו, שהוא טוב גמור. ועל כן כל הדברים בתיקון ובשלמות כראוי (שם, פתח מט, פירוש, הבחנה יד).

אבל יחודו, אדרבא, זה מתגלה ומתברר לנו בירור גמור... ופי עליון מעיד בעצמו ומודיע כי כל הנלקט מכל מסיבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו, הלא הוא גילוי יחודו הגמור הזה... ותכלית כל ההצלחה שהוא מבטיח לישראל הוא התברר יחודו לעיני הכל. ודבר זה נזכר פעמים אין מספר בדברי הנביאים ע"ה, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, והיה ה' למלך וגו' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (דעת תבונות, סעיף לד).

מה מקור ההבדל בין רמח"ל ובין הגר"א בפירוש הפסוק 'ונשגב ה' לבדו? לעיל, סעיף קטז, הבאנו את דברי רמח"ל על משמעותו של מהלך ההאצלה – הנהגת הייחוד והנהגת הטוב ורע, ועל כן הוא פירש כי הפסוק 'ונשגב ה' לבדו' עוסק בגילוי הייחוד. שם ראינו כי הגר"א לא הזכיר את גילוי הייחוד כלל וכלל. בכל כתביו הוא לא הזכיר את הנהגת הייחוד ואת הנהגת הטוב ורע, ולא הביא מאומה מכל אשר ביאר רמח"ל על הנהגת הקו והנהגת הרשימו. משום כך לא הלך הגר"א אחרי פירושו של רמח"ל לפסוק הנזכר, אלא פירשו על פי דרכו שלו – הפסוק 'ונשגב ה' לבדו' יתקיים באלף השביעי שבו תשלוט ספירת בינה לבדה.

פרק תשעים וחמישה

האלף השביעי: ספירת בינה, האש היסודי,

שיבה אל השורש

בפרק הקודם הבאנו את דברי הגר"א כי באלף השביעי חוזרת ספירת מלכות אל שורשה בספירת בינה. דבריו אלה הם המשך לכל אשר כתב על ששת אלפי שנה, כמובא לעיל פרקים פד-צג. הוסיף הגר"א ולימד כי ספירת בינה היא האש היסודי – סיבת החיות ואחרית כל דבר. הכול ישוב אל האש היסודי, ועל כן באלף השביעי תשוב ספירת מלכות אל שורשה – אל ספירת בינה. ספירה זאת היא העולם הבא, והיא מכונה תשובה ויובל. אליה תשוב ספירת מלכות, ובה תגיע אל שלמותה. ספירת בינה תשלוט לבדה, ואז יתקיים הפסוק 'ונשגב ה' לבדו'.

[שלז] ספירת בינה: האש היסודי

לעיל, סעיף ע, הבאנו את דברי הגר"א כי האש היסודי הוא עתיקא קדישא, 'והאש היסודי בעצמו הוא שרש של כל הגוונים הנ"ל, וכולם קשורים בו, והוא נגד עתיקא סתימאה' [קכ]. משום כך ביאר הגר"א את האצילות כשלהבת קשורה בגחלת, 'והגחלת הוא בחי' העולמות התחתונים' [קכב], ככל המובא לעיל סעיפים ע-עא.

בפסקה תרכב הלך הגר"א בדרך שונה. בפסקה זו הוא מבאר כי גלגל האש, הוא האש היסודי, הוא ספירת בינה, 'הוא גלגל האש שתחת הרקיע, והוא בסוד הבינה'. הפסקה ממשיכה ללכת בדרך זאת, והיא מבארת את הספירות שלמטה מספירת בינה, 'ולכן החסד נקרא מיס... וגבורה נקרא אש... והרקיע שבינתים הוא הדעת המכריע'.

בהמשך הפסקה משווה הגר"א את תכונתה של ספירת בינה אל תכונתה של האש היסודי, 'ולכן אמרו דבינה דינין מתערין מינה, אבל היא בעצמה היא מקום רחמים, כמו אש היסודי, שכל האשות השורפות נמשכין ממנה, אבל היא בעצמה אינה שורפת'.

פסקה תרכב, המבארת כי ספירת בינה היא האש היסודי, היא בניין אב לכל דברי הגר"א כי באלף השביעי הכול ישוב אל ספירת בינה, שהיא סוד האש ושורש הכול. דברים אלו יובאו בסעיפים הבאים.

תרכב	ביאור ספר יצירה, דפים יא ע"ד - יב ע"א
א	ארבע אש ממים.
ב	הוא גלגל האש שתחת הרקיע, והוא בסוד הבינה.
ג	ולכן החסד נקרא מים, שהוא מחכמה,
ד	וגבורה נקרא אש, שהוא מבינה,
ה	והרקיע שבינתים הוא הדעת המכריע... ובו חמה ולבנה כוכבים ומזלות,
ו	שהן חיות כל העולם כלו.
ז	כמו הדעת, שבו חדרים מלאים כל טוב, כמ"ש ובדעת כו',
ח	שהוא פנימיות שבע הספירות וחיותן,
ט	והוא מאש ומים במקום שנפגשין יחד,
י	שמשם נמזג הרקיע,
יא	כמו שהוא בכל שני יסודות במקום שנפגשין צריך דבר ממוצע כנ"ל.
יב	וכן הוא בדצח"ם, האלמוגים והידעוני והקוף.
יג	ומ"מ עיקרו הוא מאש.
יד	וזה האש הוא מגיע עד למעלה, ומתחבר במים.
טו	ולכך קודם בינה לדעת בסוד חב"ד...
טז	ולכן אמרו דבינה דינין מתערין מינה, אבל היא בעצמה היא מקום רחמים,
יז	כמו אש היסודי,
יח	שכל האשות השורפות נמשכין ממנה, אבל היא בעצמה אינה שורפת,
יט	ולכן היא הוי"ה בניקוד אלהים.

[שלח] האלף השביעי: שיבה אל ספירת בינה, סוד האש, העולם הבא

לעיל, סעיף שלד, הבאנו את דברי הגר"א כי באלף השביעי 'מלכות תליא בבינה, וחוזרת אל שרשה' [תריד]. בפסקה תרכג משתמש הגר"א בשורש 'שוב' כדי לבטא את החזרה אל ספירת בינה, 'זבינה הוא בסוד אחרית, שהכל תשוב אל שרשו'.
השיבה אל ספירת בינה נובעת משלושה סודות: 'סוד אחרית', 'סוד האש' ו'סוד אחד חרוב', 'זבינה הוא בסוד אחרית, שהכל תשוב אל שרשו, שהיא סוד האש, כמ"ש בס"י, והוא סוד אחד חרוב'.
דברי הגר"א כי הבינה היא 'סוד האש כמ"ש בס"י' מכוונים אל דבריו בפסקה תרכב שהובאה בסעיף הקודם.
בפסקה תרכג קיצר הגר"א בלשונו מאוד וסתם סודותיו, אך דבריו אלה יובנו בפסקה תרכד, שבה הוא הרחיב דבריו וביאר את סודותיו באר היטב.
פסקה תרכג מבארת את ספרא דצניעותא, דף יא ע"א: שביעאה עלייהו, דאתתקף בלחודוי ואתחרב כלא בתריסר שעותי, דכתיב היתה תהו ובהו וגו'.

ביאור ספרא דצניעותא, דף יא ע"א | תרכג |

- א שביעאה עלייהו כו', דכתיב היתה תהו וגו'.
- ב ר"ל אלף השביעי,
- ג תליא במלת בראשית שהיא עלייהו,
- ד כמ"ש לעיל, בראשית ברא שית עלייהו, והיא בינה כנ"ל,
- ה והיא סוד השבתת עולם, בסוד שבתאי, שהוא דרגא דבינה כידוע.
- ו ובינה הוא בסוד אחרית,
- ז שהכל תשוב אל שרשו,
- ח שהיא סוד האש, כמ"ש בס"י.
- ט והוא סוד וחד חרוב.
- = המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה תריד

לעיל, סעיף שלה, הבאנו את דברי ר' יוסף ג'קטילה כי ספירת בינה היא יובל והיא העולם הבא, ואת דברי הגר"א, 'זאמר בעלמא עלאה, שהוא בינה... והן שני עולמות, בינה ומלכות, עה"ז ועה"ב... ובינה עלמא עלאה' [תרשז]. כדברים האלה כתב הגר"א גם בפסקה תרכד – ספירת בינה היא העולם הבא והיא יובל, ואליה שבים הכול, 'זהיא אחרית כל דבר, שאליה ישובו הכל, שהוא העוה"ב', 'זהיא יובל הגדול, שאז ישוב הכל אל השרש כידוע'.

הוסיף הגר"א ולימד כי ספירת בינה היא אחרית והיא האש – מה האש היא אחרית הכול והכול שבים אליה כך ספירת בינה היא אחרית הכול והכול שבים אליה, 'זעומק אחרית. היא הבינה, שהיא אחרית כל דבר, וכן היא שבת, אחרית הימים של השבוע, והיא אחרית כל דבר להגמר, שתחלתו הוא מים וסופן להגמר באש'.

פסקה תרכד מבארת כי החימום הוא מהותה של האש, ועל כן האש מסוגלת לחולל שתי פעולות הפוכות – האחת, גידול, בישול ונתינת חיים; השנייה, הפסד ומיתה. 'זכן [בעולם] הוא אש הגשמי, שהוא סבה לבשל ולגמור כ"ד, והוא סבת הפסדו', 'זכן אש הבע"ח הוא סבת חיותו ומותו', 'זסופן להגמר באש, וכן גידולן של כ"ד בשמש, כמ"ש וממגד תבואות שמש'. מדוע נפסדים העצמים באש? כי טבע העצמים הוא לשוב אל שורשם, ובשעה שהם נשרפים באש הם שבים אל האש היסודי, 'זכן [בעולם] הוא אש הגשמי... ובו ישוב כ"ד לשרשו' [תרכד], 'זכן אש היסודי הוא סבת גמר כ"ד והפסדו, ואליו ישוב נפש היסודי' [תרכד], 'זאש מחזיר כ"ד לשרשו' [תרכה].

עוד כתב הגר"א כי סוד האש מבאר את טעם הקרבנות, 'זהוא סוד הקרבנות, לחמי לאשי, וידוע למבין' [תרכד]. הווי אומר, האש על המזבח מפסידה ומכלה את הקרבנות, כפעולתה של האש היסודי. פירוש שונה של הגר"א לפסוק 'לחמי לאשי' ולמעשה הקרבנות הובא לעיל סעיפים עה-פ.

פסקה תרכד מבארת את ספר יצירה, פרק א, משנה ה: עשר ספירות בלימה. מדתן עשר שאין להם סוף. עומק ראשית ועומק אחרית.

ביאור ספר יצירה, דף ט ע"א | תרכד |

- א ועומק אחרית. היא הבינה, שהיא אחרית כל דבר.
- ב וכן היא שבת, אחרית הימים של השבוע.
- ג והיא אחרית כל דבר להגמר,
- ד שתחלתן הוא מים וסופן להגמר באש.
- ה וכן גידולן של כ"ד בשמש, כמ"ש וממגד תבואות שמש, שהוא מאש.
- ו שמים נבראו מאש, וכן השמש, כמ"ש לקמן.
- ז והיא אחרית כל דבר,
- ח שאליה ישובון הכל,
- ט שהוא העוה"ב.
- י וכן הכסא ששם צרורין נפשות הצדיקים,
- יא דאימא מקננת בכורסיא,
- יב והיא יובל הגדול,
- יג שאז ישוב הכל אל השרש כידוע.
- יד וכן [בעולם] הוא אש הגשמי,
- טו שהוא סבה לבשל ולגמור כ"ד,
- טז והוא סיבת הפסדו,
- יז ובו ישוב כ"ד לשרשו.
- יח וכן אש הבע"ח הוא סיבת חיותו ומותו.
- יט וכן אש היסודי הוא סיבת גמר כ"ד והפסדו,
- כ ואליו ישוב נפש היסודי.
- כא וכן אמר הכתוב, והרוח תשוב אל האלהים.
- כב והוא סוד הקרבנות,
- כג לחמי לאשי, וידוע למבין.
- כד ובה נברא העוה"ז, כמ"ש כי ביה ה' צור עולמים, נברא ב' כו',
- כה ועדיה ישובון.

ביאור תיקוני הזוהר, תיקונא ארבעין, דף פט ע"ד | תרכה |

- א כמ"ש בס"י, מים ואש,
- ב שממים יצאו,
- ג ואש מחזיר כ"ד לשרשו.

מקורות לדברי הגר"א בפסקה תרכד מצאנו בדברי ר' משה איסרלש.

בעניין הקרבת הקרבן על האש על המזבח... כי הסיבה המהווה והמחדש העולם, הוא בעצמו הסיבה הגורמת לו הפסדו. ומבואר נגלה כי אין בכל הכחות הגלגליות המהוות והמפסידות העולם כחום הטבעי שהוא המכין החיות לכל חי, והשמש בחומה מצמחת ומפרכת... כי בהסתלק החום מן החי הוא מתקרר ומת לשעתו, וכן הוא סיבת ההפסד, כי החום מיבש הליחות שבחי וגורם לו המות מידי יום יום... לכן היו הקרבנות נקרבים על האש, והיה האש יורד מן השמים, להורות על החום השמימי שמפסיד החיים... הרי לך מבואר נגלה שהאש שהוא סיבת הוויית העולם הוא סיבת הפסדו (תורת העולה, חלק שני, פרק ה).

כבר בארנו ענין הקרבן שהיה מורה על חידוש העולם על ידי הפסדו... כי ממנו נתהווה הכל ואליו ישובו... ולכן היה הקרבת הקרבן והפסדו על גבי המזבח על ידי האש, כי אש אכלה הוא (שם, שם, פרק טז).

ועוד נוכל לומר, ידוע אמרם וחד חרוב, והוא אלף שנה יומו של הקדוש ברוך הוא, ולכן מפסידים הקרבן ביום ההוא, שהיה נקרב, שהיה מורה על הפסדת העולם (שם, שם, פרק כה).

וידוע מה שכתבו המקובלים, כי בזמן שיפסד העולם ישוב כל דבר אל יסודו ורוחו אליו יאסוף, ויתכנסו הכחות וישובו אל אצילותן כמו שהיה קודם הבריאה (שם, חלק שלישי, פרק יז).

[שלט] שיטת הגר"א (לד): התיקון השלם של קומת ספירת מלכות

בשני הפרקים האחרונים הבאנו את דברי הגר"א על אשר יקרה בסוף האלף השביעי ובעולם הבא.

- א. ספירת מלכות תתבטל, ועל כן העולם הזה יחרב. לא יתקיים העולם עד שיתחרב באלף השביעי, שהוא בסוד וארעא אתבטלת' |תריב|. זאח"כ באלף הז' אתחרב כלא... והוא בסוד ארעא אתבטלת, והוא בסוד שבת' |תריג|.
- ב. ספירת מלכות תתבטל, ועל כן היא תחזור ותשוב אל שורשה – ספירת בינה. ז'הענין כי שית אלפי שנין הן ששת ימים, שמתנהג בו"ק, וז' הוא מלכות. ומלכות תליא בבינה, וחוזרת אל שרשה' |תריד|. זאח"כ באלף השביעי יחזרו כלם לאמם, ואתבטלת ארעא, שתשוב לאמה' |תרטו|. ז'הוא כל זמן שליטת יום השביעי, שהוא מלכות שחוזרת לשרשה' |תרכ|.
- ג. העולם הזה הוא ספירת מלכות, והעולם הבא הוא ספירת בינה. זאמר בעלמא עלאה, שהוא בינה, שכל עולם הוא בנוקבא... והן שני עולמות, בינה ומלכות, עה"ז ועה"ב... ומלכות נקראת עלמא תתאה, ובינה עלמא עלאה' |תרטו|.
- ד. ספירת בינה היא העולם הבא, והיא מכונה תשובה ויובל. משום כך הכול שבים אליה באלף השביעי.

זוהיא אחרית כל דבר, שאליה ישובון הכל, שהוא העוה"ב' |תרכד|, זוהיא יובל הגדול, שאז ישוב הכל אל השרש כידוע' |תרכד|.

ה. ספירת בינה נקראת אחרית, והיא סוד האש, שהיא שורש הכול. משום כך הכול שבים אל ספירת בינה באלף השביעי.

זבינה הוא בסוד אחרית, שהכל תשוב אל שרשו, שהיא סוד האש, כמ"ש בס"י, והוא סוד וחד חרוב' |תרכג|. 'היא הבינה, שהיא אחרית כל דבר, וכן היא שבת, אחרית הימים של השבוע, והיא אחרית כל דבר להגמר, שתחלתן הוא מים וסופן להגמר באש' |תרכד|. 'זאש מחזיר כ"ד לשרשו' |תרכה|.

•

שבנו והתבוננו בדברי הגר"א על אשר יקרה באלף השביעי וראינו כי אינם מכוונים לאצילות כולה אלא רק לחלק ממנה. כוונתנו להבחנתו של הגר"א בין שתי קומות באצילות –

- א. קומת שש הספירות וקומת ספירת מלכות. סעיף מז.
- ב. קומת השמים וקומת הארץ. סעיף מז.
- ג. קומת לאה וקומת רחל. סעיף נג.
- ד. קומת שש הספירות – גילוי שם ה', התורה והמצוות; קומת ספירת מלכות – גילוי השכינה. סעיפים לא-לב, סעיף קעב וסעיף פג.
- ה. קומת שש הספירות – מיתה ותיקון; קומת ספירת מלכות – התבטלות והתבסמות. סעיף קל.
- ו. קומת שש הספירות – התגלות הדברים האלוהיים אל עם ישראל; קומת ספירת מלכות – התגלות הדברים האלוהיים בתוך עם ישראל. סעיפים פד-פז.

התבוננו בדברי הגר"א על אשר יקרה באלף השביעי ובעולם הבא וראינו כי כולם מכוונים אל הקומה התחתונה באצילות – ספירת מלכות תחזור ותשוב אל שורשה בספירת בינה. העולם הזה יחרב, והוא יתנהג על ידי העולם הבא.

שיבתה של ספירת מלכות אל ספירת בינה מתקנת ומבסמת את התבטלותה בעולם התוהו. לעיל, סעיף רטו, ראינו כי בעולם התוהו התבטלה ספירת מלכות ובמקומה נהגה ספירת בינה, 'מלכות נתבטלה. שלא מלכה כלל, ותיכף נתבטלה, ונהג במקומה בינה' |שעז|. התבטלותה של ספירת מלכות בעולם התוהו משמעה – היא לא מלכה ולא באה לכלל הוויה, 'מלכות נתבטלה. שלא מלכה כלל, ותיכף נתבטלה' |שעז|, 'זארעא אתבטלת, היא לא מלכה כלל, דל"ל מגרמא כלום אלא מה שמקבלת מבעלה. לפיכך כאן, שמלכים דו"ק מתו, היא לא באה לכלל הוויה' |שעח|. לעומת זאת, התבטלותה של ספירת מלכות באלף השביעי משמעה – היא שבה אל ספירת בינה, ובכך היא מגעת אל תכליתה ואל שלמותה – אל השורש, אל האחרית, אל היובל הגדול, אל העולם הבא.

כל המעלות הללו הן מעלותיהן של ספירת מלכות וספירת בינה, קומת הארץ התחתונה וקומת הארץ העליונה. הווי אומר, באלף השביעי ובעולם הבא יופיע התיקון השלם של הקומה התחתונה, היא קומת הארץ.

גם הקומה העליונה, קומתן של שש הספירות, היא קומת השמים, תתגלה בשלמותה – בסוף האלף השישי ובימות המשיח. גילוי זה התבאר לעיל פרקים צב-צג.

[ש מ] שיטת הגר"א (לה): גילוי השכינה בעולם הבא

בשני הפרקים האחרונים הבאנו את דברי הגר"א על אשר יקרה בסוף האלף השביעי ובעולם הבא. בפסקאות אלה מצטט הגר"א וחוזר ומצטט את הפסוק 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' – 'כמ"ש לקמן ונשגב ה' לבדו, ר"ל בינה לבד, ביום ההוא, שהוא יום השביעי, יום שכלו שבת כו'... והוא כל זמן שליטת יום השביעי, שהוא מלכות שחוזרת לשרשה' |תרכ|. 'ר"ל שרומז לאלף השביעי, שהוא דרגא דמלכות, ואז יעלה מלכות ביובל, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' |תרכא|.

'זו"ש וע"ד כתיב ונשגב כו', והוא רומז ג"כ לעתיד, ולא ישאר אלא הצדיקים, ונפש הבהמית שלהן, שזככו אותן לקדושה' |תרכא|.

כיצד יישגב שם ה' לבדו? על כך עונה הגר"א כי ספירת בינה תהיה לבדה, והצדיקים יישארו לבדם. הם ישבו בעולם הבא, עטרותיהם – ספירת מלכות – בראשיהם, וייהנו מזיו השכינה. 'ונשגב ה' לבדו, ר"ל בינה לבד, ביום ההוא, שהוא יום השביעי, יום שכלו שבת' |תרכ|. 'זעה"ב הוא בסוד עטרה שחוזרת לבינה, והיא אשת חיל עטרת בעלה' |תריז|. 'אבל העה"ב, דוגמת יה"כ, ששבה אל אמה, ואז צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן, עטרת בעלה' |תקסג|.

'היא הבינה, שהיא אחרית כל דבר... שאליה ישובון הכל, שהוא העוה"ב, וכן הכסא ששם צרורין נפשות הצדיקים' |תרכד|.

כדי להבין את משמעות דברי הגר"א על אשר יהיה בעתיד עלינו לשוב אל דבריו על אשר כבר היה בעבר.

במשך ששת אלפי שנה ספירת מלכות נמצאת במקומה – העולם הזה, עלמא תתאה. ספירת מלכות, היא השכינה, מתגלה במשכן, באש שאוכלת את הקרבנות שעם ישראל מקריבים. בהיותם בגלות, ישראל מתפללים, ותפילותיהם הן כקרבנות, 'מאכלין דשכינתא בגלות'. הקב"ה משרה שכינתו בעם ישראל – ישראל הם ענפי השכינה, והמצוות הן תיקוני השכינה.

באלף השביעי ספירת מלכות תשוב אל ספירת בינה – העולם הבא, עלמא עילאה. ספירת בינה היא סוד האש, שהיא שורש הכול. ספירת בינה היא סוד הקרבנות, שעליהם נאמר לחמי לאשי. ספירת בינה היא העולם הבא, ובו תתגלה השכינה בתוך עם ישראל – הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. באלף השביעי ספירת בינה תשלוט ותנהיג את הכול לבדה, הצדיקים יישארו לבדם, ואז יתקיים הפסוק ונשגב ה' לבדו.

נמצינו למדים כי הגר"א הולך בשיטתו, והוא מודה כי –
במשכן התגלו הדברים האלוהיים, כלומר השכינה, בתוך עם ישראל בעולם הזה.
באלף השביעי יתגלו הדברים האלוהיים, כלומר השכינה, בתוך עם ישראל בעולם הבא.

פרק תשעים ושישה

אחר האלף השביעי: חידוש העולם

בפרקים הקודמים הבאנו את דברי הגר"א על האלף השביעי, שבו ישבו הצדיקים בעולם הבא. הוסיף הגר"א ולימד כי אחר האלף השביעי יתחדש העולם, ואז תהיה תחיית המתים.

[ש מא] אחר האלף השביעי: חידוש העולם

הגר"א מלמד כי באלף השביעי יחרב העולם הזה, ואחר הוא יתקן וייבנה מחדש, אבל לא יתקיים העולם עד שיתחרב באלף השביעי, שהוא בסוד וארעא אתבטלת... ואח"כ יתקן בדיוקנא דאדם, ויתחדש העולם | תרכו |.

| תרכו | ביאור ספרא דצניעותא, דף י ע"ב

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה תקצט
= חלק מפסקה זו נמצא גם בפסקה תריב
א אבל לא יתקיים העולם עד שיתחרב באלף השביעי,
ב שהוא בסוד וארעא אתבטלת, כמ"ש למטה.
ג ואח"כ יתקן בדיוקנא דאדם,
ד ויתחדש העולם,
ה כמ"ש למטה, שביעאה כו', ואתחרב כלא כו', יקים לון ברחמי ומתחדשן כקדמיתא.
= המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה שצו ובפסקה תקצח

לעיל, סעיף רכט, למדנו כי אחר שמתו המלכים התבטלה ספירת מלכות והיתה בקליפה. אז נפרד הרע ממנה, והיא נתבסמה ויצאה בסטרא דטוב. והוא שיצאה אח"כ אחר המלכים, ואתבטלת. והיתה בקליפה נוק', שנקראת עפר כידוע. ושם נפרד הרע ממנה, ויצאה אח"כ בסט' דטוב | תיג |. פסקה תרכו משווה את פעולתה של ספירת מלכות לעתיד לבוא אל פעולתה לאחר מיתת המלכים – אחר החורבן באלף השביעי ישוב העולם ויתחדש, ויצאה אח"כ בסט' דטוב... והוא

חדוש העולם אחר אתבטלת ארעא, ובו יקומו המתים לתחייה, 'והוא אדמת עפר, וז"ש (סוף דניאל), ורבים מישני אדמת עפר יקיצו כו"ו.

ביאור ספרא דצניעותא, דף ט ע"ג | תרכז |

- = חלק מפסקה זו נמצא גם בפסקה שפח
= חלק מפסקה זו נמצא גם בפסקה תיג
א ויצאה אח"כ בסט' דטוב,
ב וכמ"ש ומההיא דאתלטיא נפקא, דכתיב מן האדמה כו'.
ג והוא אדמת עפר, וז"ש (סוף דניאל), ורבים מישני אדמת עפר יקיצו כו'.
ד והוא חדוש העולם אחר אתבטלת ארעא, כמ"ש לעיל,
ה שכל ענין זה העולם דוגמת עולם התהו.

שערים שבעה עשר – עשרים

משך ימות עולם

⋮

חתימה

פרק תשעים ושבעה

משך ימות עולם: הכול כלול

בפסוק הראשון בתורה

האריך הגר"א לבאר את משך ימות עולם, ותיאר בפרוטרוט את מהלך ההתגלות האלוהית בששת אלפי שנה ובאלף השביעי. את כל אלה ראה הגר"א בעיני רוחו כלולים בכלל גדול – 'הכל כלול בתורה'.

[שמב] משך ימות עולם: 'הכל כלול בתורה'

הגר"א מתבונן בכל הנבואים ובכל המאורעות, בכל הכללים ובכל הפרטים, אשר יהיו ואשר יתרחשו בשבעת אלפי שנה, והוא כולל את כולם בכלל אחד. הכיצד?

הגר"א פותח בהצגת כלל גדול, 'זהכלל', כי כל מה שהיה והיה ויהיה עד עולם, הכל כלול בתורה... ולא הכללים בלבד, אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין, ושל כל אדם בפרט... וכן של כל מין בהמה וחיה, וכל בעל חי שבעולם, וכל עשב וצומח ודומם, וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם' [תרכח].

הכלל הגדול, 'הכל כלול בתורה' [תרכח], כולל בתוכו חמש התכללויות, התכללות לפנים מהתכללות –

תחילה הוא כולל את כל שבעת אלפי שנה בחמשת חומשי התורה, 'זהכלל', כי כל מה שהיה והיה ויהיה עד עולם, הכל כלול בתורה, מבראשית עד לעיני כל ישראל' [תרכח], 'זבכל התורה נכלל כל מה דהוי ויהוי כו' [תרכט].

אחר הוא כולל את חמשת חומשי התורה בפרשת בראשית, 'וכל זה נכלל כלו בפרשת בראשית עד נח' [תרכח].

אחר הוא כולל את פרשת בראשית בפרשת שבעת ימי בראשית, 'וכלו נכלל בפ' הראשונה, עד ברא אלקים לעשות כנ"ל' [תרכח], 'זהכלל נכלל בז' ימים הראשונים' [תרכט].

אחר הוא כולל את פרשת שבעת ימי בראשית בפסוק הראשון בתורה, 'וכלל כללי הכללים בפ' ראשון, בז' תיבות, ז' אלפי שנה' [תרכח], 'וכלו נכלל בפסוק ראשון, בז' תיבות' [תרכט], 'חשיב

ז' דרגין דקדושה נגדן, והן שבעה תיבות דפ' הוה בראשית, שכולל את כל הדרגין דקדושה... שפ' ראשון כולל הכלי |תרל|. אחר הוא כולל את הפסוק הראשון בתיבה הראשונה בתורה, 'ונכלל גם כן בתיבה הראשונה, בו' אותיות, ונקודה היא היא השביעית |תרכט|.

ביאור ספרא דצניעותא, דף לד ע"א-ע"ב | תרכח |

- א והכלל, כי כל מה שהיה והוה ויהיה עד עולם,
- ב הכל כלול בתורה, מבראשית עד לעיני כל ישראל.
- ג ולא הכללים בלבד,
- ד אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין,
- ה ושל כל אדם בפרט, וכל מה שאירע לו מיום הולדו עד סופו, וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטי פרטיו.
- ו וכן של כל מין בהמה וחיה, וכל בעל חי שבעולם, וכל עשב וצומח ודומם,
- ז וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם, בכל מין ומין ואישי המינים עד לעולם,
- ח ומה שיארע להם ושרשם.
- ט וכן כל מ"ש באבות ומשה וישראל כלם, הן בכל דור ודור,
- י שכלם מתגלגלים ניצוצותיהם בכל דור ודור כידוע.
- יא וכן כל מעשיהם, מאדה"ר עד סוף התורה, הוא בכל דור, כידוע למבין.
- יב וכ"ה בכל אדם ואדם לבד, כמו שהתחיל לבאר במדרש הנעלם ברמז.
- יג וכל זה נכלל כלו בפ' בראשית עד נח, כמ"ש כאן בס"ד.
- יד וכללו נכלל בפ' הראשונה, עד ברא אלקים לעשות כנ"ל.
- טו וכלל כללי הכללים בפ' ראשון, בז' תיבות, ז' אלפי שנה,
- טז כמ"ש בפ"א, שתא אלפי שנין תליין בשתא קדמאי כו'.
- יז והן ד' כללים נגד ד' עולמות, בכל עולם שלמעלה יותר בכלל והולך ומתפרט.
- יח והן נגד (כאן נחתך כמה תיבות).

ביאור תיקוני הזוהר, תיקונא תלתין ותרין, דף יח ע"ב | תרכט |

- א ובכל התורה נכלל כל מה דהוי ויהוי כו',
- ב והכל נכלל בז' ימים הראשונים,
- ג וכולו נכלל בפסוק ראשון, בז' תיבות,
- ד ונכלל גם כן בתיבה הראשונה, בו' אותיות, ונקודה היא היא השביעית.

פסקה תרל מבארת את ספרא דצניעותא, דף לג ע"א: בראשית ברא. בראשית מאמר... הארץ, דכתיב מה אדיר שמך בכל הארץ, מלא כל הארץ כבודו.

ביאור ספרא דצניעותא, דף לג ע"א | תרל |

- א בראשית ברא עד הארץ כבודו.
- ב חשיב ז' דרגין דקדושה נגדן,
- ג והן שבעה תיבות דפ' הוה בראשית,
- ד שכולל את כל הדרגין דקדושה כמש"ו כידוע,
- ה שפ' ראשון כולל הכל,
- ו וכמ"ש בהתחלת זוהר פרשת בראשית פ' ראשון ע"ש.

כתב הגר"א כלל אחד, 'הכל כלול בתורה' |תרכח|, וכלל בתוכו התכללות לפנים מהתכללות עד שהכול כלול בתיבה הראשונה בתורה. דומה התכללות זו להתכללות הצמח – השורש, הגזע, הענפים, העלים והפירות – בגרעין שנטמן תחילה באדמה. בגרעין הם כלולים, וממנו הם נובטים, יוצאים ומופיעים זה אחר זה. אל דברי הגר"א הללו מתאימים דברי ר' פנחס אליהו הורביץ.

כמה נפלאים מעשי ה' בסתרי הטבע, ואשר הוא יותר להפליא, הוא שנראה בחוש ע"י [המיקראשקאפי] הגדול, המגדל דבר הנראה אל העין אלפי אלפים פעמים ממה שהוא, ויובט על ידו בזרע כל צומח, גוף הצומח הוא בנוי ומתוקן ושלם ונגמר, בצביונו בצלמו במתכונתו. דרך משל, בגרעין של פרי עץ, יובט אילן שלם, עם שרשיו וענפיו וסעיפיו ועליו ופריו, ונגמר בכל חלקיו, ובתוך פרימו זרעם נכון לבניהם עמהם, וככה יובט על ידו בזרע כל צומח מצמחי האדמה, גוף הצומח, או העלה ההוא, מוכן בקרבן... אבל אמרו, כי ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים, וכל שיח השדה וכל הנצנים זרעם נכון בתוכם, הוא צוה ונבראו, תוך כל זרע תמונת הצומח ופריו, וזרעו וזרע זרעו, הכל כאשר לכל בצביונם ותקונם מונחים ומכופלים זה תוך זה, בתוך זרע הראשון מימי בראשית, עד תום כל ימי עולם החרוצים מאתו יתברך, שהוא לדעת חז"ל ששת אלפים שנים. ומעתה הזרע אינו צורך רק לגידול ולהתפשטות חלקיו (ספר הברית, מאמר יג, פרק ד, דפים סו ע"ב - סז ע"א).

דברים נוספים על משמעותה של ההתכללות כתבנו לעיל סעיף קצו.

כלל כאן הגר"א את שבעת אלפי שנה בתורה, בשבעת ימי בראשית, בפסוק הראשון ובתיבה הראשונה. עוד השווה הגר"א את שבעת אלפי שנה אל שבעת ימי בראשית, כמובא לעיל סעיף שכב.

[ש מג] **הכל כלול בתורה: פירושים והוספות**

דברי הגר"א כי 'הכל כלול בתורה' היו לנגד תלמידיו ותלמידי תלמידיו, והם צרו להם פנים חדשות.¹

בספר נפש החיים כותב ר' חיים מוולוז'ין כי 'התורה הקדושה היא דבורו יתב', ובמאמר פיו ית' במע"ב נבראו העולמות כולם'. את דבריו אלה הוא סומך אל דברי הגר"א המובאים לעיל פסקה תרכה.

והענין כי התורה הקדושה היא דבורו יתב', ובמאמר פיו ית' במע"ב נבראו העולמות כולם, שע"י סידור גלגול צרופי האותיות עפ"י סדר הרל"א שערים פנים ואחור, שבמאמר בראשית ברא וכו', נאצלו ונבראו העולמות עליוני עליונים רבי רבון בכל סדר מצבם ופרטי עניניהם וכל הנכלל בהם. וכן בכל מאמר ומאמר שבו ע"ד הנ"ל נבראו כל פרטי המינים והענינים שבאותו הסוג, שעליו נאמר אותו המאמר... ולכן כל התורה בכלל וכל העולמות כלליהם ופרטיהם וסודם וכל עניניהם כולם כלולים ורמוזים בעשר המאמרות דמע"ב, וכמ"ש רבינו הגדול הגאון החסיד מוהר"א זצוק"ל בפ"י על הספר"צ בפ"ה (שער ד, פרק ז).

בספר פתחי שערים כותב ר' יצחק אייזיק חבר כי 'כל נברא, כפי מספר האברים ופרקי הכחות המחברים בו כך הוא סדר אותיותיו, וזהו שמו שמורה על עניינו'. את דבריו אלה הוא סומך אל דברי הגר"א המובאים לעיל פסקה תרכה.

והיינו שכל נברא, כפי מספר האברים ופרקי הכחות המחברים בו כך הוא סדר אותיותיו, וזהו שמו שמורה על ענינו, שזה היה חכמתו של אדה"ר שקרא שמות לכל הברואים, כי הוא היה מקיף בחכמתו והשגתו כל כחות הבריאה וסדריהם והשתלשלותם.

וזהו ג"כ ענין מאמרם שהוא ית' ברא במאמר פיו כל העולם, והיינו שהפה הוא מקום שבו נסדר כלל כל הנבראים וסדרי כחותיהם ודרכיהם והרכבותיהם, שהם האותיות והתבות היוצאים מן הפה אחר שנשלם שם כל המוצאות. ובפה הם בכלל, ואח"כ כשיוצאים לחוץ מן הפה הם מתחלקים לפרטים, והם התיבות שבו נברא הכל. ד"מ באומרו ית' יהי אור, הוא ענין המשכות כחות והרכבת פרקיו, נרמזים בג' אותיות אור שבו, ובו מתקיים. וכן הוא בכל עשר מאמרות, והם עשרה כללים של הנבראים, שהם נגד י"ס הנושא של כולם. ובפרטות הם כל התיבות והאותיות שבתורה, ונכללו כולם בתיבות ואותיות שמבראשית עד לעשות בוי ימי בראשית, שבו נרמז מה שהיה ומה שעתידי להיות נגד ו' אלפי שנין דהוה עלמא ואלף השביעי יום שכולו שבת. ובו נכללו בפ' ראשון בז' תיבות שבו.

1 בסעיף זה נדון בשלושה חיבורים שהביאו את דברי הגר"א כי 'הכל כלול בתורה'. דבריו אלו הובאו גם בחיבורים נוספים, אלא שהדיון בחיבורים אלה חודג מגבולות ספר זה.

ובתיבת בראשית בו' אותיות שבו, והדגש שבב' נגד יום שבת, וכמ"ש רבינו הגדול הגר"א ז"ל מוילנא בכתביו בביאורו לס"ד (חלק ראשון, דף יט ע"ב).

בדבריו כי 'הכל כלול בתורה' לא הזכיר הגר"א את עשרה מאמרות שנברא בהם העולם, אלא את משך ימות עולם – 'כל מה שהיה והיה ויהיה עד עולם... ולא הכללים בלבד, אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין, ושל כל אדם בפרט, וכל מה שאירע לו מיום הולדו עד סופו, וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטי פרטיו'. משפטו של הגר"א כי 'הכל כלול בתורה' אינו מכוון למעשה הבריאה אלא למהלך ההיסטוריה. כאשר הגר"א כתב כי 'הכל כלול בתורה' הוא לא בחן את רגע הבריאה אלא את שבעת אלפי השנים של מאורעות העולם.

לא כך נהגו תלמידיו ותלמידי תלמידיו.

ר"ח מוולוז'ין הביא את דברי הגר"א כי הכול כלול בתורה, אבל הסייעם אל עשרה מאמרות שנברא בהם העולם, 'וכל העולמות כלליהם ופרטיהם וסודם וכל עניניהם, כולם כלולים ורמוזים בעשר המאמרות דמע"ב'.

גם ר"א חבר מוסיף את עשרה מאמרות אל דברי הגר"א, 'זוהו ג"כ ענין מאמרם שהוא ית' ברא במאמר פיו כל העולם... והם התיבות שבו נברא הכל... וכן הוא בכל עשר מאמרות, והם עשרה כללים של הנבראים'.

ר"ח מוולוז'ין ור"א חבר מצטטים את דברי הגר"א על 'הכל כלול בתורה', וכורכים עמם את צירופי האותיות ברל"א שערים ואת אותיות הדיבור המקיימות את הנבראים. לכאורה נשתוו דבריהם אל דבריו הידועים של ר' שניאור זלמן מלאדי בשער היחוד והאמונה, פרקים א-ג. אלא שבחינה מדוקדקת של דבריהם מגלה כי שונים הם מדברי רש"י בהבדל עיקרי ויסודי – ר"ח מוולוז'ין ור"א חבר אינם מזכירים את החיות האלוקית המתלבשת בנברא הגשמי. סוגיה זו תתבאר באריכות להלן סעיף שסה.

את דברי הגר"א כי 'הכל כלול בתורה' הזכיר גם ר' יחיאל הלר.² הוא כתב הספד על ר' דוד לוריא, והדפיסו בשם קינה לדוד. בספר זה כתב ר' יחיאל הלר כי 'תורה תחלתה גמ"ח וסופה גמ"ח', ואת דבריו אלה סמך אל דברי הגר"א הנזכרים.

תורה תחלתה גמ"ח וסופה גמ"ח. תחלתה שנעשה הוא ית' שושבין לאדה"ר, לשמחו ביופי והדר, וסופה גמ"ח, ויקבור אותו בגי'...

והנה הגר"א ז"ל כתב בסוף ספד"צ כי התורה מתחלתה ועד סופה כוללת כל פרטי חיי האדם בעולמו וכל קורותיו, וכל אדם מישראל כולל במספר חייו ובמאורעות שנתיו כל דברי התורה והעתים שבה מראש ועד סוף, עד שנכנה התורה ציור תהלוכות האדם ראשיתו ואחריתו. ע"ש דבריו ז"ל (דף א ע"א).

2 חי בשנים תקע"ד-תרכ"ב. היה רבה של סובאלק, צפון-מזרח פולין.

ר"י הלר מביא את דברי הגר"א כפשוטם – 'הכל כלול בתורה' מכוון למאורעותיו של האדם, ואינו כורך עמם את עשרה מאמרות שנברא בהם העולם, כאשר כתבו ר"ח מוולוז'ין ור"א חבר. אלא שר' יחיאל מפרש את כללו של הגר"א במשמעות חדשה.

הגר"א כותב כי 'הכל כלול בתורה' משמעו – כלל שאוגד בתוכו פרטים רבים. בתורה כלולים כל המאורעות אשר יהיו לכל הפרטים אשר יהיו במשך ימות עולם. בתורה כלולים כל המאורעות אשר יקרו לכל אדם ואדם ולכל נברא ונברא בכל יום ויום ובכל דור ודור.

ר"י הלר מפרש כי 'הכל כלול בתורה' משמעו – כלל שמתאר מהלך שלם מתחילתו לסופו. התורה כוללת מהלך שלם של חיי האדם מיום היוולדו עד יום מותו, מגמילות החסדים ביום היוולדו וביום חתונתו עד גמילות החסדים ביום פטירתו. סדר המאורעות בתורה מתחילתה עד סופה כולל את סדר המאורעות בחיי האדם היחיד מתחילתם עד סופם, וכן סדר המאורעות בחיי האדם מתחילתם עד סופם כולל את סדר המאורעות בתורה מתחילתה עד סופה.

על יסוד משמעות זו בדברי הגר"א מחדש ר' יחיאל הלר הגדרה מיוחדת של התורה – 'נכנה התורה ציור תהלוכות האדם ראשיתו ואחריתו'. המהלך השלם של מאורעות התורה הוא המהלך השלם של מאורעות האדם.